

KOPSAVILKUMS DISKUSIJAI un DARBAM GRUPĀS

Noslēguma pasākuma ietvaros, kurš notika 12.12.2017 Tiesībsarga birojā, Rīgā, Baznīcas ielā, piedalījās kopumā aptuveni 70 dalībnieki, tai skaitā 8 jaunieši. Pasākuma pirmajā daļā tika prezentēti galvenie secinājumi no Nacionālā ziņojuma par bērnu līdzdalības tiesību novērtējumu Latvijā, kā arī bija iespēja uzdot jautājumus vai komentārus saistībā ar ziņojumu. Bez tam, pasākuma dalībniekiem nedēļu pirms pasākuma tika izsūtīts Nacionālā ziņojuma projekts, lai dalībnieki varētu ar to iepazīties un darba grupā, kā arī kopējā diskusijā izteikt savus secinājumus, priekšlikumus vai iebildumus.

Pasākuma otrajā daļā tika organizētas 4 darba grupas, tai skaitā viena jauniešu grupa, kuru uzdevums bija pārspriest Nacionālā ziņojuma par Bērnu līdzdalības tiesību novērtējumu Latvijā secinājumus un domāt par risinājumiem situācijas uzlabošanai konkrētās darba grupas apskatītajā jomā. Jauniešu darba grupas uzdevums bija reflektēt par visiem trim grupu tematiem – līdzdalības iespējām skolā, tieslietu sistēmā un pašvaldībā un sniegt savu skatījumu par to, kas varētu palīdzēt jauniešiem justies piederīgiem, drošiem un līdzdarboties savai dzīvei būtisku jautājumu risināšanā.

Tematisko grupu darbu vadīja moderatori ar pieredzi konkrētās diskusijas grupas tēmā un grupas darbam atvēlētais laiks bija gandrīz 2 h. Pēc darba grupās moderatori prezentēja savas darba grupas rezultātus un vēlreiz kopīgi diskutēja par tālākajiem soļiem, kas būtu veicami bērnu līdzdalības situācijas uzlabošanai Latvijā.

Darba grupu rezultāti- kopsavilkums

JAUNIEŠU DARBA GRUPA

Moderēja: Jānis Vītols, treneris dažādās organizācijās, t.sk. Rīgas jauniešu centrā „Kaņieris”, „Lūzumpunkts” u.c.

- Skolotāji vērtē pēc atzīmēm – ja skolēns mācās labi, attieksme pret viņu no skolotājiem ir laba, ja slikti- slikta.
- Ir arī pozitīva pieredze skolā ar iespēju izteikt savu viedokli, piem., kora skolotājs prasa, ko skolēni gribētu dziedāt korī, jo skolēniem nepatika repertuārs.
- Policija – lai policija rāda labo piemēru jauniešiem, nevis uzvedās tikpat slikti kā jauniešiem, sit un lamājas. Slikti, ka pagātne „nāk līdz”, jo, tiklīdz kaut kas slikts tiek izdarīts, visi domā, ka ja esi vienreiz sodīts, tad noteikti arī šoreiz esi vainīgs.
- Ģimene – vecākie jābūt mīlošiem, uzklausošiem un vienmēr atbalstošiem.

DARBA GRUPA: „Bērnu līdzdalība skolā- skolēnu iespējas piedalīties mācību procesa, satura un skolas ikdienas līdzveidošanā”

Moderēja: Aija Tūna, Izglītības jomas eksperte, Latvijas valsts simtgades biroja Izglītības un jauniešu projekta vadītāja

Grupas darba sākumā dalībnieki iepazīstināja ar sevi un savām institūcijām, aktualizējot ar apspriežamo tēmu saistītus jautājumus – labo praksi un izaicinājumus. Tika izteiktas vispārīgas atziņas, ka:

- Darbībām, kas paredz bērnu un jauniešu iesaisti, nevajag būt garlaicīgām; jautājums – kā radīt vidi un noskaņu, lai viņi patiesi līdzdarbotos?
- Kopumā tika aktualizēts jautājums par to, kā nepazaudēt bērnu viedokli un nepadarīt viņus par sev ērtiem pareizo tekstu runātājiem.

Līdzdalības tiesību formālais regulējums (1 – 5 indikators)

- pastāv lielas šaubas, vai Skolēnu pašpārvalde jāiekļauj likumā un normatīvais regulējums palīdzēs mainīt apziņu. Normatīvajos aktos nevar iekļaut instrumentus - kas/ kā/ par ko jāruna un jādara, bet tieši tas ir tas, kas šobrīd nepieciešams visvairāk gan praktizējošajiem pedagogiem, gan skolu vadībai un arī sabiedrībai kopumā. tas nozīmē, ka **jārisina jautājums, kā sistēmiski un mērķtiecīgi (ne atsevišķu atrautu projektu robežās) celt pedagogu izpratni un attieksmi pret patiesu bērnu līdzdalību.**
- grupas dalībnieki atzinīgi vērtēja faktu, ka BTAL darbojas kā galvenais likums; ar to jābūt saskaņotiem daži nozaru / jomu likumiem, kas akcentē specifiskas jomas, bet tālāk **nav nepieciešams atkārtot jau izteiktās normas katrā likumdošanas aktā vai citā normatīvajā dokumentā pieņemot, ka tiem jābūt saskaņā ar BTAL un jāsekmē tā īstenošana praksē.**
- Lai atvieglotu situāciju gan profesionāliem, gan bērniem un ģimenēm, būtu nepieciešama "**vienas pieturas aģentūra**" - viena vieta / viens ceļš, pa kuru meklēt palīdzību un atbalstu; tur esošie profesionāļi zinātu, kur/ pie kā tālāk vērsties vai ko konkrēti darīt; tas nebūtu detalizēti jāzina bērniem.
- Tika izteikta doma, ka **nepieciešams atrast citu vārdu "sūdzības" vietā**, jo tam latviešu valodā ir ļoti negatīva konotācija (nepatiesa, nepamatota žēlošanās, nespēja pašam tikt galā ar problēmu vai situāciju utt.), ko ir grūti mainīt. Jāveido cilvēku izpratne, ka situācijas risināšana jāsāk ar tuvāko līmeni (mamma, ne IZM ministrs) un skolas uzdevums ir palīdzēt izprast, kurš par ko ir atbildīgs un pie kā vērsties.
- Svarīgi ir attīstīt bērnos prasme atpazīt, kad notiek netaisnība vai pāridarījums, t.i., cik ilgi var pieņemt kāda cita rīcību un kad tas vairs nav pieņemami, kādas ir robežas vai rāmji. Tas attiecas gan uz saskarsmi skolā, gan ar tiesībsargājošajām institūcijām u.c.
- Sabiedrība baidās, ka, ja bērnam būs daudz tiesības, būs nekārtības. Būtu jāskaidro, ka ieguldot laiku uz klausot bērnu, varētu jau agrīni atpazīt problēmas un atrast labākos risinājumus.

Izpratne par līdzdalību (6.-7. Indikators)

- studentiem / topošajiem pedagogiem **vajag apgūt pamatīgu un dziļu IZPRATNI par bērnu tiesībām un arī PRASMES izglītēt vecākus (vecāku sapulces) par bērnu tiesībām un līdzdalību**; tās nozīmi uz bērna tiesībām un attīstību īsā un ilgā termiņā. Vecāki neatpazīst bērna līdzdarbošanos kā tiesības, līdz ar to neattīsta viņos spējas argumentēt.
- jāveido un **jāsekmē skolotāju komandas darbs!** Kā kopā domāt par bērna situāciju, interesēm, attīstības iespējām; kā to visu skaidrot vecākiem.
- **celt pašu skolotāju izpratni un kapacitāti**, nodrošināt paņēmieni un gadījumu analīzes iespējas, supervīzijas utt.

- **mazināt skolotāju apdraudētības sajūtu, veicinot izpratni t.i., ka bērnu tiesības nesamazina un neapdraud viņu personīgās un profesionālās tiesības; mazināt bailes tikt sodītam.**
- **svarīgi veidot saprotamus un reālus, izpildāmus skolas iekšējās kārtības noteikumus; kā ar „zaļo/sarkano gaisnu” - lai ir skaidrs un tiek praktizēts.**

Telpa līdzdalībai (8.-9. Indikators)

- **normatīvie akti nav glābiņš;**
- **metodiskais atbalsts nepieciešams visiem;** būtu svarīgi iekļaut moduli par līdzdalību, tās mehānismiem utt. skolu direktoru tālākizglītības programmās;
- jāpadara **dzirdamāka labā prakse - jāizsaka atzinība - jānodibina balva, nevis jāsoda. (8.-9. Indikators);**
- **skolu akreditācija var palīdzēt pārmaiņām skolās no formālās līdzdalības uz praktisko:** pie skolu akreditācijas jājautā ne tikai par Skolēnu līdzpārvaldes esamību, bet par to, kādu jautājumu risināšanā viņi piedalījušies; kādi mehānismi nodrošina bērnu viedokļa sadzirdēšanu (ierosinājumu kastītes utt.);

DARBA GRUPA „Bērns tieslietu sistēmā - cik atbalstoša, saprotama un atbilstoša bērnam vajadzībām tā ir?”

Moderē: Linda Skutāne, tieslietu jomas eksperte

- Praksē speciālistiem nereti rodas grūtības ievērot līdzsvaru starp bērna viedokli un bērna labākajām interesēm (jo īpaši ģimenes lietās);
- Speciālisti, kas strādā ar bērniem, ne vienmēr spēj komunicēt ar bērniem viņiem saprotamā un uztveramā veidā.
- Diskusijas dalībnieki atzina ne tikai problemātiku ar sevišķā aizbildņa iecelšanu, bet arī problemātiku ar saskarsmes personas iecelšanu. Izpildot tiesas spriedumu, kurā noteikts saskarsmes ierobežojums tikai saskarsmes personas klātbūtnē, praksē rada grūtības, jo šādas saskarsmes personas, kas būtu neitrālas un ar speciālām zināšanām par bērnu tiesībām un interesēm, atrast ir ļoti grūti. Šo problēmu varētu risināt, izmantojot krīžu centru resursus – piemērotas telpas un speciālistu komandu. Savukārt sevišķo aizbildņu, kas tiešām pārstāvētu bērna intereses, piesaistīšanas problemātika varētu tikt risināta, izmantojot īpaši apmācītu advokātu resursus valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības ietvaros;
- Pašvaldībās nav vienotas prakses par to, vai bērns pats var pieteikties rehabilitācijas pakalpojumu saņemšanai vai arī to ir iespējams izdarīt tikai uz vecāku parakstīta iesnieguma pamata. Labā prakse būtu noteikt, ka bērns šādus viņam nepieciešamos pakalpojumus pašvaldībā var saņemt bez vecāku iesaistes.
- Nepieciešams ieviest valsts nodrošinātu juridisko palīdzību cietušajiem mantiska rakstura noziedzīgos nodarījumos, kā arī cietušajiem un pārkāpējiem LAPK lietās;
- Nepieciešams normatīvajā regulējumā noteikt pienākumu lēmumu pieņēmējiem izskaidrot bērniem uz viņiem attiecināmos lēmumus viņiem saprotamā veidā, pārlicinoties, ka bērns lēmuma būtību, argumentāciju un sekas ir sapratis;
- Izstrādāt un ieviest metodiku bērnu ar intelektuālās attīstības traucējumiem uzklaušanai, viedokļa noskaidrošanai, sūdzību iesniegšanai un izskatīšanai, jo īpaši ņemot vērā, ka šie bērni ir saucami pie administratīvās atbildības;
- Izstrādāt un ieviest metodiku bērnu līdzdalībai tiesu psihiatrisko atzinumu sagatavošanas procesā;
- “Vienas pieturas” bērnam draudzīgas un pieejamas informācijas platforma (VIENS info tālrunis, mājas lapa, mobilā aplikācija), lai izvairītos no informācijas sadrumstalotības, kurā bērnam grūti orientēties un vajadzības gadījumā atrast sev nepieciešamo palīdzību. Sadarbībā ar IZM un VBTAL informāciju par šo “vienas pieturas” info platformu jāpopularizē skolās;

- Tiesībsargam deleģēto funkciju attiecībā uz bērniem nodošana speciālam Bērnu Ombudam;
- Nepieciešams īstenot informatīvu kampaņu, lai bērniem saprotamā veidā informētu par bāriņtiesu funkcijām un bāriņtiesu kā bērnam draudzīgu un palīdzošu institūciju, kā arī lai kļiedētu sabiedrībā izveidojušos aizspriedumus par bāriņtiesām kā represīvu iestādi;
- Sociālās aprūpes centros iestādes vadītāji netiek atstādināti no darba gadījumos, kad saņemtas bērnu sūdzības par iestādes darbu un pārkāpumiem. Šāda sistēma neveicina bērnos drošības sajūtu iesniegt sūdzības pat ļoti nopietnu pret viņiem vērstu pārkāpumu gadījumos, jo to kavē bailes no ietekmēšanas un citām negatīvām sekām;
- Nepieciešami grozījumi KPL, nosakot, ka bērna pratināšanā piedalās tikai psihologs ar juridiskā psihologa kvalifikāciju;
- Nepieciešamas vienotas vadlīnijas par bērnu līdzdalību visās tās izpausmēs. Vadlīnijām jānosaka minimālie līdzdalības standarti visu to jomu profesionāļiem, kas ikdienās strādā ar bērniem;
- Lai arī BTAL 5¹.pants nosaka to profesiju uzskaitījumu, kurām nepieciešamas speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā, atšķirīgās prakses liecina, ka šīs apmācības ir pārāk teorētiskas un nav pietiekamas speciālistu kompetenču pilnveidei. Nepieciešams pārskatīt un pilnveidot pašreizējo apmācību programmu, iekļaujot tajā vairāk praktiski izmantojamus instrumentus darbā ar bērniem, tādējādi stiprinot speciālistu praktiskās iemaņas un dziļu izpratni par bērnu tiesību būtību.

DARBA GRUPA „Bērns kā pašvaldību pakalpojumu (sociālajā, izglītības, sporta, kultūras, veselības u.c. jomās) lietotājs - atgriezeniskās saiknes nodrošināšana.

Moderēja: *Zaiga Lasmane, Nodibinājums Centrs Dardedze projektu vadītāja*

- Būtu svarīgi, ka pašvaldības skaidro bērniem par to, ko pašvaldība nodrošina bērniem un ģimenē, piem. parki, skolas, skeitparki utml., jo šobrīd bērniem tas nav komunicēts un viņi neredz savu saikni ar pašvaldību.
- Klienta apmierinātība ar pakalpojumu – anketām jābūt bērnam saprotamā valodā.
- Nepieciešamas apmācības ārstiem par bērnu tiesībām.
- Nodrošināt, ka sūdzību var iesniegt anonīmi un saņemt atbildi (speciāli epasti).
- Mācīt konfliktu risināšanas veidus ģimenē.
- Vislabākais bērnu tiesību aizsardzības institūts – Ombuds, nepieciešams stiprināt to.